

Указ Президента України від 06.06.2016 № 240/2016. *Офіційний вісник України*. 2016. № 45. Ст. 1641.

6. Про порядок денний п'ятнадцятої сесії Верховної Ради України дев'ятого скликання: Постанова Верховної Ради України від 10.02.2026 р. № 4775-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4775-IX#Text> (дата звернення 20.04.2026).

7. Сологуб Є.О. Обґрунтування рекомендацій щодо напрямків удосконалення діяльності Військової служби правопорядку у Збройних Силах України в умовах воєнного стану : кваліфікаційна магістерська робота: Національний університет оборони України. Київ, 2024. 179 с.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-613-6-70>

**МОДЕРНІЗАЦІЯ МЕХАНІЗМІВ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ
ЗА СТ. 238 КК УКРАЇНИ
В УМОВАХ МІЖНАРОДНОГО ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ**

Клочко Альона Миколаївна

*доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри приватного права та соціального забезпечення
юридичного факультету,
Сумський національний аграрний університет
м. Суми, Україна*

Кубишкін Дмитро Олексійович

*здобувач ступеня доктора філософії
кафедри приватного права та соціального забезпечення
юридичного факультету,
Сумський національний аграрний університет
м. Суми, Україна*

Умови міжнародного збройного конфлікту на території України істотно підвищують суспільну небезпечність приховування або пере-кручення відомостей про екологічний стан або захворюваність населення, оскільки відповідна інформація безпосередньо пов'язана із життям і здоров'ям людей, а також із забезпеченням екологічної безпеки держави. Ст. 238 Кримінального кодексу України (далі-КК України) [1] встановлює відповідальність за діяння, пов'язані з приховуванням інформації про забруднення довкілля, що має прямий вплив на здоров'я людей та природне середовище. В умовах дії

правового режиму воєнного стану [2] ці наслідки набувають масштабного та навіть транскордонного характеру.

Збройна агресія супроводжується масштабними екологічними порушеннями, включаючи забруднення вод, ґрунтів і атмосфери, що обумовлює необхідність посилення кримінально-правового захисту екологічних правовідносин [3, с. 376]. У цих умовах приховування інформації про екологічні загрози може розглядатися як діяння, що створює загрозу національній безпеці.

Модернізація ст. 238 КК України має здійснюватися з урахуванням сучасних міжнародно-правових стандартів, зокрема Директиви ЄС 2024/1203 про захист довкілля кримінально-правовими засобами [4], що передбачає розширення кола кримінально караних діянь, оптимізацію санкцій та врахування екологічних протиправних діянь у контексті міжнародних правопорушень. Постає необхідність перегляду структури ст. 238 КК України, зокрема уточнення її диспозиції та, зокрема, розмежування об'єктів кримінально-правової охорони (екологічної інформації та інформації про стан здоров'я населення), що має сприяти підвищенню визначеності кримінально-правових норм. Слід зазначити, що ефективність кримінально-правових механізмів залежить від належного функціонування системи державного моніторингу довкілля та доступу до екологічної інформації, що є складовою реалізації екологічних прав людини [5, с. 196]. Відсутність прозорості у цій сфері підвищує ризики зловживань.

У сучасних умовах необхідним є поєднання кримінально-правових заходів із цифровими інструментами верифікації екологічної інформації, що дозволить підвищити ефективність виявлення та доведення відповідних правопорушень.

Перспективи розвитку кримінально-правової політики у сфері забезпечення відповідальності за приховування або перекручення відомостей про екологічний стан чи захворюваність населення, передбаченої ст. 238 КК України, повинні визначатися з урахуванням сучасних викликів, пов'язаних із міжнародним збройним конфліктом, трансформацією системи національної безпеки та посиленням міжнародно-правових стандартів охорони довкілля. Повномасштабна збройна агресія проти України продемонструвала, що екологічна інформація в умовах воєнного стану набуває стратегічного значення, а її приховування або умисне перекручення може створювати реальну загрозу життю та здоров'ю населення, екологічній безпеці держави та належному функціонуванню системи цивільного захисту. У зв'язку з цим модернізація механізмів кримінальної відповідальності за відповідні діяння має здійснюватися комплексно, із урахуванням тенденцій розвитку міжнародного гуманітарного, екологічного та

кримінального права. Одним із ключових напрямів удосконалення кримінально-правової політики у цій сфері є посилення кримінальної відповідальності за діяння, вчинені в умовах міжнародного збройного конфлікту або правового режиму воєнного стану. Підвищений рівень суспільної небезпечності таких діянь обумовлюється тим, що приховування інформації про наслідки руйнування об'єктів критичної інфраструктури, забруднення довкілля, техногенні аварії чи радіаційні ризики здатне спричинити масове порушення екологічних прав людини та унеможливити своєчасне реагування органів державної влади й міжнародних гуманітарних структур. У цьому контексті доцільним видається перегляд санкцій ст. 238 КК України у бік їх диференціації та посилення, зокрема у випадках, коли відповідні діяння вчиняються в умовах воєнного стану, спричиняють тяжкі наслідки або створюють загрозу масового ураження населення. Наявність таких ознак дозволить врахувати специфіку сучасних загроз, пов'язаних із веденням воєнних дій, а також підвищити ефективність кримінально-правової кваліфікації відповідних діянь. Окремого нормативного закріплення можуть потребувати випадки приховування інформації про екологічні наслідки застосування зброї, руйнування гідротехнічних споруд, об'єктів енергетичної інфраструктури, хімічних чи радіаційно небезпечних підприємств, якщо такі дії створюють небезпеку для цивільного населення або транскордонного довкілля.

Важливим елементом модернізації кримінально-правової політики має стати розширення суб'єктного складу відповідальності за відповідні правопорушення. Сучасні умови функціонування інформаційного суспільства та цифровізації управлінських процесів свідчать про те, що суспільно небезпечні діяння, пов'язані з приховуванням або перекрученням екологічної інформації, можуть вчинятися не лише фізичними особами, але й юридичними особами, діяльність яких пов'язана із функціонуванням об'єктів підвищеної екологічної безпеки, управлінням критичною інфраструктурою або здійсненням екологічного моніторингу. У зв'язку з цим перспективним вбачається розширення механізмів кримінально-правового впливу на юридичних осіб шляхом удосконалення інституту заходів кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб у випадках системного приховування суспільно значущої екологічної інформації.

Окремого значення набуває необхідність інтеграції норм міжнародного гуманітарного та міжнародного екологічного права у національну систему кримінально-правового регулювання. Сучасні міжнародно-правові стандарти дедалі більше визнають взаємозв'язок між охороною довкілля, правами людини та міжнародною безпекою. У цьому контексті модернізація ст. 238 КК України повинна

здійснюватися з урахуванням положень Женевських конвенцій 1949 року [6], Додаткового протоколу I 1977 року [7], Орхуської конвенції [8], а також сучасних підходів Європейського Союзу (далі – ЄС) щодо кримінально-правового захисту довкілля. Інтеграція відповідних міжнародно-правових стандартів дозволить забезпечити гармонізацію національного законодавства із європейськими підходами та посилити ефективність кримінально-правової охорони екологічної інформації в умовах збройного конфлікту.

Таким чином, перспективи розвитку кримінально-правової політики у сфері відповідальності за ст. 238 КК України повинні бути спрямовані на формування комплексної моделі кримінально-правового захисту екологічної безпеки, яка поєднуватиме посилення кримінальної відповідальності, удосконалення механізмів кваліфікації правопорушень, розширення суб'єктного складу та імплементацію міжнародно-правових стандартів. Такий підхід сприятиме підвищенню ефективності кримінально-правового реагування на сучасні екологічні загрози та забезпеченню належного рівня захисту екологічних прав людини в умовах міжнародного збройного конфлікту.

Література:

1. Кримінальний кодекс України. Кодекс України; Кодекс, Закон від 05.04.2001 № 2341-III. Ст. 238. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.

2. Про правовий режим воєнного стану. Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>

3. Шепітько М. В. кримінальна політика в сфері забезпечення екологічної безпеки. *Державне будівництво та місцеве самоврядування*. Випуск 46. 2023. С.374-385. DOI: <https://doi.org/10.31359/1993-0941-2023-46-374>. URL: https://dbmsjournal.com/wp-content/uploads/2024/12/zb_der_g_bud_46_2023-374-385.pdf

4. Мовчан Р., Дудоров О. Думка експерта. Екологічні злочини. Про європеїзацію кримінального права України в частині відповідальності за посягання на довкілля. Частина 2. *Lex Inform. Юридичні новини України*. URL: <https://lexinform.com.ua/dumka-eksperta/ekologichni-zlochyny-pro-yevropeyizatsiyu-kryminalnogo-prava-ukrayiny-v-chastyni-vidpovidalnosti-za-posyagannya-na-dovkillya/>

5. Духневич А. В., Карпінська Н. В. Відповідальність за порушення законодавства про екологічну інформацію. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*, 2025. Серія ПРАВО. Випуск 91: частина 2. С. 194–201. DOI <https://doi.org/10.24144/2307->

3322.2025.91.2.25. URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2025/11/27-1.pdf>

6. Женевська конвенція про поводження з військовополоненими ООН; Конвенція, Угода, Положення від 12.08.1949. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_153#Text

7. Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I), від 8 червня 1977 року. ООН; Протокол, Міжнародний документ, Правила від 08.06.1977. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_199#Text

8. Конвенція про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля (Орхуська Конвенція). ООН; Конвенція, Перелік, Міжнародний документ від 25.06.1998. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_015#Text.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-613-6-71>

РОЛЬ ПРОКУРАТУРИ У ЗАХИСТІ СВИДКІВ І ПОТЕРПІЛИХ ВІД ВОЄННИХ ЗЛОЧИНІВ В УКРАЇНІ

Марусик Костянтин Олександрович

кандидат політичних наук,

асистент кафедри кримінального права,

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича,

заступник керівника Чернівецької окружної прокуратури,

м. Чернівці, Україна

Повномасштабне вторгнення рф в Україну призвело не лише до загибелі військовослужбовців і цивільного населення, а й масштабних руйнувань критичної та культурної інфраструктури, об'єктів культурної спадщини місцевого, національного і всесвітнього значення, економічних та екологічних збитків. Поряд з цим, значно посилюється рівень порушення російським агресором прав людини та вчинення ним воєнних злочинів. За даними Офісу Генерального прокурора України, станом на початок 2026 року, на території України зафіксовано майже 200 тисяч воєнних злочинів проти наших співвітчизників, кожен з яких не лише відкрите кримінальне провадження та процес розслідування, а й велика кількість постраждалих, що з кожним днем невпинно зростає [5]. Враховуючи вищезазначене